

הרב חיים רובניץ

ירושלים

זכיית הכהנים במנחות ובשאר קרבנות

תמצית: בקרבנות נדבת בהמה מצינו חילוקי שמות וקדושות, עולה, שלמים ועוד. אולם בקרבן המנחה לא מצינו חילוקים אלו. מהי אם כן המנחה: אם בתורת שלמים היא באה, מדוע היא קדשי קדשים ואינה נאכלת אלא לזכרי כהונה בעזרה? ואם בתורת עולה היא באה מדוע אינה נקטרת כולה כליל כעולה? דקדוק לשונות הפסוקים בזכיית הכהנים שבקרבן מנחה לעומת שאר הקרבנות יחשוף כי בעיקרה קרבן המנחה עולה היא, אלא שבמסגרת זו ניתן לה מעמד מיוחד שכהנים משלחן גבוה זוכים בחלקם מאשי ה'. אפשר שחביבותה של המנחה מתגלית כאן לעומת קרבנות בעלי חיים, ולכך רצה הקב"ה לשתף מחלקו לבשר ודם, ושיאכלו אותה מצות כדוגמת אכילת גבוה. בעקבות כן יבוארו כמה דינים שונים במנחה העשויים במבט ראשון להתמיהנו, כמו מדוע מנחת כהן כולה כליל, ועוד. נראה שאף מתוך דינים שהתבארו בתורה שבעל פה נוכל לעמוד על ענין זה, כי שתי התורות אחת הם, כולן מרועה אחת ניתנו.

אכילת המנחות שבפרשת ויקרא

ענייני הקרבנות מתבארים בארוכה בתחילת חומש ויקרא בשתי פרשות (ויקרא - צו) בשבעה פרקים שלמים. במבט ראשון נראה, כי ישנה כפילות מסוימת בפרשות אלו לגבי קרבנות מסוימים. בתחילת פרשת צו (פרק ו') ישנה חזרה על קרבנות עולה, מנחה, חטאת, אשם ושלמים, המפורשים כולם כבר בפרשת ויקרא על פני פרקים שלמים (א-ה). המפורשים השונים עמדו בהרחבה על פשר כפילות זו ומשמעותה, והרד"צ הופמן בפירושו על ויקרא סיכם את כל הדעות בעניין, והציע אף פירוש מרתק משלו.¹

להלן לא אעסוק בנושא רחב זה, אלא אך ורק בנוגע לפרט מסוים המבטא הבדל מובהק בין הנאמר בפרשת ויקרא לפרשת צו, והוא ענין זכיית הכהנים בקרבנות ואכילתם. בכל קרבנות הבהמה שבפרשת ויקרא (פרקים א - ה), לא פורט כלל דין זכיית הכהנים בחלק הקרבן שאינו נקטר, ואך ורק בדיני קרבנות הבהמה שבפרשת צו (פרקים ה - ו) פורטו דיני זכיית הכהנים ואכילת הקרבנות בהרחבה. ברם, שונים הם הדברים בכל הנוגע לקרבנות המנחה. הן אמנם דיני אכילה לא פורטו בהרחבה אף בקרבן מנחה, מ"מ עיקר דיני זכיית הכהנים במנחה נשנה

¹ פירושי הרב דוד צבי הופמן, ויקרא (א), הוצאת מוסד הרב קוק, עמ' יז - נה.

אף בפרשת ויקרא. וכך נאמר במנחת סולת (ב', ג'): "וְהִנּוֹתֶרְתָּ מִן הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים מֵאֲשֵׁי ה'". וכן לגבי מנחות הכלים נאמר (שם, י'): "וְהִנּוֹתֶרְתָּ מִן הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים מֵאֲשֵׁי ה'". וכן במנחת חטאת עולה ויורד (ה', יג) "וְהִיְתָה לַפֶּהֶן פְּמִנְחָה", והיינו שהנותר מן המנחה הוא לכהנים וכשאר המנחות שמפורש דינם לעיל בפרק ב'. כאמור, לגבי קרבנות הבהמה כולם, לא הוזכר כלום מעניין זכיית הכהנים אף לא ברמז קל. ועניין זה אומר דרשני, מדוע השתנה קרבן מנחה בפירוט דין זה בשונה מכל קרבנות הבהמה?

אכילת מנחות מאשי ה'

לכשנעניין בקרבן מנחה היטב, הרי שנמצא שינוי לשון מובהק משאר קרבנות הבהמה ואף שינוי דין משמעותי. וכך נכתב בדין אכילת קרבן מנחת סולת (ב', ג'): "וְהִנּוֹתֶרְתָּ מִן הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים מֵאֲשֵׁי ה'". יש כאן הדגשה על כך שזכיית הכהנים בנותרת הינה מאשי ה'. וכן הוא להלן גבי מנחות הכלים (שם, י'): "וְהִנּוֹתֶרְתָּ מִן הַמִּנְחָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים מֵאֲשֵׁי ה'". וכן הוא אף במנחה שבפרשת המילואים (י', יב-יג): וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל אֶלְעָזָר וְאֶל אֵייתָמָר בְּנֵי הַנּוֹתְרִים קָחוּ אֶת הַמִּנְחָה הַנּוֹתְרֶת מֵאֲשֵׁי ה' וְאֶכְלוּהָ מִצֹּאת אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים הוּא: וְאֶכְלֶתֶם אֹתָהּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כִּי חֶקֶק וְחָק בְּנִיךָ הוּא מֵאֲשֵׁי ה' כִּי בְּנֵי צִוִּיתִי. אולם בקרבנות הבהמה (מלבד מתנות חזה ושוק של שלמים, ועל כך להלן), לא מצינו לשון זה כי הזכייה היא מאשי ה' (ראה למשל: ו', כב; ז', ו').

ונראה לכאורה, כי ניתן לפרש הבדל לשון זה בצורה פשוטה באופן שאינו מכריח אותנו להבין כי ישנו שינוי תוכני בין זכיית הכהנים במנחה לעומת שאר קרבנות. אלא, שבמנחה מכיוון שבין הקומץ ובין השיריים הינם מאותו המין ואין ניכר הבדל ביניהם כלל לפני עבודת הקמיצה, הרי שההבדל ביניהם הוא רק זה שהקומץ הולך לאישים והשיריים הולכים לכהנים, ולכן ניתן לומר כי השיריים הינם נותרים מאשי ה'. אבל בקרבנות הבהמה שההבדל בין החלבים לשאר הבשר הינו הבדל שבמציאות הטבעית, הרי שאין הבשר שיריים מאשי ה'. אולם אם נאמר כן, הרי שיקשה לשון זה (מאשי ה') המוזכר בחזה ושוק של איל המילואים (ז', לה). וכן יקשה לשון זה המוזכר בלחם הפנים (כ"ד, ט), שהרי בלחם הפנים מוקרבים רק בזיכי הלבונה, והם הלא ניכרים הם ומובדלים מהלחם עצמו.

ומתוך כך נראה לפרש, כי חלוקים הם זכיית הכהנים לאכילה במנחה מאשר זכייתם בקרבנות הבהמה. קרבן המנחה כולו שייך לה' ובשל כך בדין הוא שכל המנחה תעלה למזבח, אלא שבפועל ציוותה התורה להקריב רק את הקומץ ואילו את שאר המנחה נתן ה' לכהנים "מאשו". דהיינו שבמקום שיקרב למזבח זיכתה התורה את הכהנים בשאר המנחה, והמזבח די לו בהקרבת חלק מהמנחה בלבד, והוא הינו המייצג של כל המנחה במזבח.² לעומת זאת אכילת

² רמז לכך שמנחה בעיקרה היא כולה לה', הוא מנחת נסכים הקריבה כולה. וכן נדבת מנחת שמן (לדעת ר"ט שמתנדבים שמן), הרי שלדעת אב"י (זבחים צא ע"ב) כולה כליל. וכן היא פשטות התוספתא (מנחות י"ב, י) וכן הוא פשטות הספרא (דבורא דנדבה פרשה ח') שנקט נדבת שמן יחד עם נדבת לבונה, יין ועצים שכולם קרבים.

הבשר בקרבנות אין פירושה שהכהנים זוכים באכילת הבשר מאשי ה', אלא שחיוב ההקרבה מעיקרו הוא רק על החלבים, ואילו הבשר הוא מתנה לכהנים בסתם ולא היה כלול מעיקרו בדיני ההקרבה. וענין זה יש לו הבחנה אף מעצם מהות הקרבנות. במנחה הרי אין הבדל טבעי ומוגדר בין חלק המזבח לחלק הכהנים, וההבדלה נעשית רק ע"י הקמיצה, ואילו כל המנחה בטבעה הרי היא אחת ואין כלל הבדל בין חלק הקומץ לחלק השיריים, ולא עוד אלא שאין במנחה חלק גבוה מסוים, שהרי כל חלק וחלק ראוי הוא להיות נקרב למזבח, ורק מעשה הקמיצה היא הקובעת איזה חלק יקרב, וקביעה זו אין בה אלא מעשה שרירותי שאיננו מובחן מעצם הדבר. לא כן הדבר בקרבנות הבהמה בהם הבשר חלוק ומוגדר לעצמו מהחלבים, ורק החלבים הם חלק מזבח ואילו הבשר הוא חלק בני האדם הניתן לכהנים.

מנחת העומר כולה לה', או נקמצת?

ונראה שמתוך הפסוקים האמורים במנחת העומר עולים הדברים בצורה מפורשת יותר. שהנה, במנחת העומר שבפרשת אמור (ויקרא כ"ג, יג) לא נאמר קמיצה ולא נאמר שרק הקומץ קרב, ומשמעות הכתוב היא שכל המנחה קריבה, וכך נאמר שם: "וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרִינָם סֶלֶת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן אִשָּׁה לַה'". ומשמע מן הסתם שכל המנחה היא אשי לה'. אולם בפרשת ויקרא (ב', טז) בהקרבת קומץ במנחת העומר - לפי מסורת רבותינו שבתורה שבע"פ, נאמר במפורש שרק הקומץ קרב, וכך נאמר שם: "וְאִם תִּקְרִיב מִנְחָת בַּפֹּרִים לַה' וּגו' וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת אֲזִכְרָתָהּ מִגִּרְשָׁהּ וּמִשְׁמֶנָּה עַל כָּל לִבְנֵתָהּ אִשָּׁה לַה'". ויש לתמוה א"כ איך סתמה התורה בפרשת אמור כאילו כל המנחה קריבה, בשעה שרק הקומץ קרב? אולם לפי הנ"ל יש לבאר, שאכן מעיקר הדין הרי שכל הקרבן הוא אשי לה', ובפרשת אמור לא פירטה התורה בפירוט מה נעשה למעשה בפועל, שכן אין זה מעניינה בפרשה זו, ורק בפרשת ויקרא שפירטה התורה מה בדיוק נקרב כאן פירטה התורה שרק הקומץ קרב ולא השיריים.

מדוע מנחות אינם נאכלות חמץ?

ואם יפקפק ליבך בדבר בטענה כי אין לנו כאן אלא דיוקים קלושים, הרי שממקום אחר נלמד את הדבר באופן מפורש. וכך נאמר בדיני המנחה שבפרשת צו (ו', י): "לֹא תֹאֲפֶה חֶמֶץ, חֶלְקָם נִתְּתִי אֹתָהּ מֵאִשִּׁי". כלומר, מכיוון שמנחה היא מאשי ה' לכך אסור לה להיאפות חמץ. והיינו שהרי איסור חמץ באופן כללי לא נאמר על חלק אכילת הכהנים אלא על חלק מזבח בלבד, וככתוב המפורש (ב', יא): "כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ, כִּי כָל שְׂאֵר וְכָל דְּבִשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לַה'". היינו שאסור לעשות את המנחה חמץ משום שאסור להקריב שאור אשי לה'. אולם נשאלת השאלה, הן אמנם הקומץ הוא חלק מזבח ולכן אסור לאפותו חמץ, אבל הנותרת מן המנחה מדוע שלא תאפה חמץ הרי איננה מוקרבת לה' (והרי במנחת סולת הקמיצה היא לפני האפייה, וניתן לעשות את שיירי המנחה חמץ על אף שהקומץ איננו חמץ). אולם מה שסתמה התורה במקום אחד הרי פירשה במקום אחר, שאף את שיירי המנחה לא ניתן לעשות חמץ. ופירשה התורה טעם הדבר משום שכל המנחה מעיקרה היא אשי לה',

אלא ששיירי המנחה ניתן לכהנים מתוך אִשָּׁה ה', ועל כן אכילתם היא כאכילת מזבח וחייבים לאכול רק מצה. וכך אכן נראה שפירש החזקוני על אתר, וז"ל: "חלקם נתתי אתה מאשי", **נתינת טעם הוא ללא תאפה חמץ כיון שהיא חלקם מאשי הרי הוא כדין אשי שנא' בהם "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו"**, ולכך לא תאפה חמץ.

איסור חמץ בלחם הפנים מדוע ומניין?

והנה, שנינו במשנה במנחות (ה', א): "כל המנחות באות מצה, חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם שהן באות חמץ". והנה, בלחם שבתודה ובשתי הלחם מפורש הדין בתורה שהם באים חמץ, אולם בלחם הפנים לא מפורש בתורה לא חמץ ולא מצה, ובמשנה מבואר שהם באים מצה, וצריך להבין מניין לנו דין זה? ובגמ' (מנחות נב ע"א – ע"ב) ישנה ילפותא לכל המנחות שבהם באות מצה, אולם אין שם לימוד מיוחד ללחם הפנים. וע' ספרא (דבורא דנדבה פרשה י"ב) שלריה"ג יש לימוד על לחם הפנים, אולם לרע"ק שם אין לימוד על כך, ומניין א"כ שלחם הפנים שונה מחלות תודה ומשתי הלחם? ונראה שהעניין מתבאר לפי דברינו. שהנה בלחם הפנים הגם שאין קומץ מהלחם עצמו, ורק בזיכי הלבונה קרבים ע"ג מזבח, מ"מ אף בהם נאמר שהלחם לכהנים הוא מאִשָּׁה ה', וכך נאמר בלחם הפנים (כ"ד, ה-ט): "וְלִקְחֶתָּ סֹלֶת וְאִפִּיתָ אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרִינִים יִהְיֶה הַחֶלֶק הָאֶחָד: וְשִׁמְתָּ אוֹתָם שְׁתֵּים מְעַרְכוֹת שֵׁשׁ הַמְעַרְכֹּת עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהוֹר לִפְנֵי ה': וְנָתַתָּ עַל הַמְעַרְכֹּת לְבִנָּה זֶכֶה וְהִיְתָה לְלֶחֶם לְאִזְכָּרָה אִשָּׁה לַה': בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרֹכְנוּ לִפְנֵי ה' תָּמִיד מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: וְהִיְתָה לְאִזְכָּרָה וּלְבָנָיו וְאֶכְלָהּוּ בְּמִקוֹם קֹדֶשׁ כִּי קֹדֶשׁ קִדְּשִׁים הוּא לוֹ מֵאִשִּׁי ה' חֶק עוֹלָם". והיינו שהלבונה היא האזכרה שלהלחם אִשָּׁה לַה', והלחם ניתן לכהנים מאִשָּׁה ה'. ולכך אף לחם הפנים הוא בכלל שאר המנחות לעניין חמץ, שהרי הוא כמו שאר מנחות חלק גבוה. אולם שתי הלחם ולחם שבתודה, הרי אין מהם למזבח כלל ואינם מאשי ה', אלא כך הוא עיקר דינם שהם נאכלים, ולא כתוב בהם בתורה שהם מאשי ה'.

מדוע מנחת כהן היא כליל?

ובכך יבואר דין יוצא דופן הנאמר במנחת כהנים ולא נאמר בקרבנות בהמה של הכהנים. וכך נאמר במנחת כהנים (ו', טז): "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֶאֱכַל". והיינו שמנחת כהנים כולה כליל ואינה נאכלת, מה שלא מצינו דין זה בקרבנות בהמה של כהנים. ויש לתת את הדעת בהבנת הענין. ונראה כי הן הן הדברים אשר דברנו, משום שבמנחה זוכים הכהנים בשיירי המנחה מאִשָּׁה ה', ולא ניתן להם חלק זה אלא בקרבן ישראל בלבד, אבל בקרבן שהם מקריבים הרי שהם צריכים להקריב כפי עיקר העניין שכל הקרבן לה' ולהם עצמם לא ניתן חלק מזה.

ביאור סדר הקרבנות בפרשות ויקרא - צו

ויתכן לבאר לפי"ז משהו מסדר הקרבנות שבפרשת ויקרא ובפרשת צו. בפרשת ויקרא סדר הקרבנות הוא קרבנות נדבה - עולה, מנחה ושלמים, ואח"כ קרבנות חובה - חטאת ואשם. (וכך

שתי פרשיות הקרבנות שבפרשת ויקרא נקראים בספרא: "דבורא דנדבה" ו"דבורא דחובה". אולם אף בתוך פרשת נדבה עצמה יש מקום עיון בסדר הקרבנות. הקרבן הראשון המתבאר בפרשה זו הוא עולה ואח"כ מנחה ואח"כ שלמים. ולכאורה מן הראוי היה לסדר את כל קרבנות הבהמה תחילה ואח"כ קרבן מנחה שאיננו בעל חי. ויתכן אמנם לומר שתחילה הוסדרו קרבנות קדשי קדשים ואח"כ קדשים קלים, ועוד ניתן לבאר באופן דומה, שתחילה סודרו הקרבנות שהם כולם כליל ואח"כ הנאכלות לכהן ואח"כ שלמים הנאכלים לבעלים. אולם נראה כי הסבר זה איננו מספק, שכן לא הוזכר כלל בפרשת ויקרא ענין זה של ההבדל בין קדשי קדשים לקדשים קלים, וכן לא הוזכר ששלמים נאכלים לבעלים. ואם אמנם לגבי פרשת ויקרא הרי שאולי יתכן ליישב כהנ"ל, אולם ככל הנוגע לסדר הקרבנות שבפרשת צו לא ניתן ליישב כן. סדר הקרבנות בפרשת צו הינו: עולה, מנחה, חטאת, אשם ושלמים. הרי שמנחה הוסדרה לאחר עולה ותמוה מדוע לא הוסדרו חטאת ואשם לאחר עולה ואח"כ מנחה, והרי חטאת ואשם הינם גם קדשי קדשים ואף נאכלים לכהנים.

ולפי דברינו הרי שסדר הקרבנות מיושב באופן נאות. תחילה הוסדרו - בין בפרשת ויקרא ובין בפרשת צו, הקרבנות שהינם כולם לה', והם עולה שהיא כולה כליל ומנחה שמעיקרה היא כולה לה', אלא שה' נתן מחלקו לכהנים. ואח"כ הוסדרו קרבנות חטאת ואשם הנאכלים לכהנים והינם קדשי קדשים. ואח"כ שלמים שנאכל אף לבעלים והוא קדשים קלים. ואמנם בפרשת צו הטעימה התורה במפורש בסוף פרשת המנחה (שם), שמנחת כהן היא כולה כליל, ולמדנו מזה שמנחה בעיקרה היא כולה כליל ולכך נסמכה לפרשת עולה. ואף בפרשת ויקרא הוסדרה מנחה לאחר עולה, משום שאף מנחה בעיקרה היא כולה כליל.

מעתה מתבארת היטב ההערה שהעמדנו בפתח הדברים, מדוע אכילת המנחות הוזכרה בדיני המנחה שבפרשת ויקרא לעומת שאר קרבנות הבהמה שלא הוזכרה האכילה שלהם? והיינו משום שבפרשת ויקרא מוזכר בעקרון רק חלק ה' שבקרבן ולא חלק האכילה של הכהנים או הבעלים, ומשום שהקרבנות בפרשת ויקרא אינם עסוקים בדיני הקרבן מצד עצמו, אלא עניינם האדם המקריב היאך היא הקרבתו וחיובו, והקרבת האדם הרי אינה באכילת הבשר, אלא במה שהוא מביא לה'. אולם במנחה כל המנחה הרי היא של ה', ולכן יש להזכיר שעל אף שכל המנחה של ה', הרי שחלק מאשי ה' מתקיים ע"י אכילת הכהנים ואיננו מוקרב לגבוה. ועוד טעם יש בזה, שהרי התבאר שכל מה שמנחה סודרה לאחר עולה זהו משום שבעיקרה הרי היא כולה כליל, אולם הרי בפועל אין הדבר כן, והוצרכה התורה לבאר כי זכיית הכהנים במנחה היא מאשי ה', ולכך היא דומה לעולה אלא שה' זיכה מחלקו לכהנים.

מה בין שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה לנחסר חלב או בשר בקרבנות בהמה?

ובכך יתבאר עוד דין מדיני המנחות שלמדנו מתוך התורה שבע"פ. בגמ' במנחות (ט ע"א) שנינו: איתמר: שירים שחסרו בין קמיצה להקטרה - רבי יוחנן אמר: מקטיר קומץ עליהן, וריש לקיש אמר: אין מקטיר קומץ עליהן, ע"כ. מבואר כי לדעת ריש לקיש ישנו חילוק בין קרבן בהמה לקרבן מנחה, שבקרבן בהמה הרי שאם נחסר מהבשר ניתן לזרוק את הדם, אבל במנחה אפילו

אם נחסר משהו ממנה לא ניתן להקריב את הקומץ. ולאמיתו של דבר אף לדעת ר' יוחנן ישנו חילקו בין מנחה לבהמה בנושא זה, שאפילו לדעתו מנחה שחסרה בין קמיצה להקטרה השיריים אסורים באכילה (מנחות שם ע"ב), ונדרש שם מקרא. אולם בקרבן בהמה לא נאמר דין זה. (וראה שם בסוגיה שפשטות הברייתות מורה כדעת ריש לקיש שמנחה שחסרה כל שהוא לאחר קמיצה אינה נקטרת). ויש להבין מדוע אכן חלוקה מנחה בדין זה מקרבן בהמה? ונראים הדברים מכוונים למה שהתבאר לעיל, כי מנחה בעיקרה היא כולה לגבוה, והקומץ מהווה נציג של כל המנחה למזבח, ולכן בהיחסר חלק מהמנחה הרי שנחסר חלק מהותי מהקרבן של אִשָּׁה ה', ולכן לדעת ריש לקיש לא ניתן להקריב את הקומץ משום שאינו יכול להיות נציג של כל המנחה במצב זה. משא"כ בקרבן בהמה שלא שייך ענין זה.³ ואמנם אם מדברי ריש לקיש אין הדברים מוכחים (ע' הערה לעיל), הרי מדעת ר' יוחנן הדברים מוכחים שבעתים. שכן כאמור ר' יוחנן סובר ששיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה על אף שהקומץ נקטר, מ"מ מנחה שחסרה כל שהוא אין השיריים ניתרים באכילה. ודבר זה צריך תלמוד, הרי מכיוון שהמנחה כשירה, מדוע לא יותרו השיריים באכילה? אלא שר' יוחנן סובר שנהי שהקביעה של הקומץ כחלק המייצג את כל הקרבן נעשית כבר בשעת הקמיצה, ולכן חסרון השיריים לאחר הקמיצה אין בה לפסול את הקרבן, ומשום שכבר נקבע הקומץ כחלק הבלעדי של המזבח, אולם ככל הנוגע לזכיית הכהנים בשיריים אין זה חל אלא בשעת הקטרת הקומץ, ומכיוון שבשעת ההקטרה אין המנחה שלימה, אין לפנינו את המנחה כפי צורתה מעיקר דינה שתותר לכהנים, והרי זה כנאבדה המנחה בין הקמיצה להקטרה, שאין ההקטרה כמעשה מתיר בעלמא של השיריים (וככל הקרבנות), אלא זכיית הכהנים בשיריים היא אך ורק ע"י שהקומץ מהווה נציג שלהם עצמם בהקטרה, והרי הם צריכים להיות בשעה זו כפי צורתם

³ אולם לכאורה יש להקשות כי מדברי הגמ' שם נראה לא כן. שהרי מבואר שם בגמ' שלדעת ר' אליעזר הסובר שאף כאשר אבד הבשר והחלב נזרק הדם, אף במנחה אם נאבדו כל השיריים ניתן להקטיר את הקומץ. ולדברינו לכאורה אין הדבר מובן, שהרי אם הטעם שהמנחה פסולה כשנחסרה בין הקמיצה להקטרה זהו משום שחסר את חלק ה', אין זה שייך למחלוקתם של ר' אליעזר ור' יהושע בדין אבד החלב והבשר בקרבן בהמה. אולם יש לפלפל ולבאר את הענין אף לפי דברינו, ואין כאן מקומו באריכות. וארמוז על העניין בקצרת האומר מבלי להרחיב במקורות על הענין. בהקטרת הקומץ מתקיימים שני עניינים, יש כאן את קיום זריקת הדם שבשאר קרבנות בהמה, ויש כאן את ההקטרה כהקטרת האימורין (ולכך מנחת הכהנים נקמצת, והקומץ קרב לעצמו והשיריים קרבים לעצמם, הקומץ כזריקה והשיריים כאימורין). והנה כל דברינו עניינם בחלק המזבח של המנחה שכל המנחה בעיקרה למזבח כמו האימורין בבהמה, אבל ככל הנוגע לקיום הכפרה הנעשה בזריקה בבהמה ובמנחה בהקטרת הקומץ, הרי שבר זה נעשה בפועל רק ע"י הקטרת הקומץ, שהרי לולי כן לא היו הבעלים מתכפרים רק אחרי אכילת המנחה ע"י הכהנים. מעתה לשיטת ר' אליעזר שניתן לזרוק את דם הבהמה אף לולי בשר וחלב, הרי שקיום הכפרה שבקרבן מתקיים אף ללא חלק המזבח והכהנים והבעלים כלל, מעתה אף במנחה הכפרה מתקיימת בקיום הזריקה ללא המנחה כלל, והזריקה במנחה היא ע"י הקטרת הקומץ. אבל לדעת ר' יהושע הסובר שלולי שנשאר מחלק המזבח והבעלים אין הקרבן כשר, הרי שבמנחה צריך להשאר מהמנחה, אלא שלא די במנחה שישאר כזית, משום שבמנחה אין חילוק בין חלקי המנחה, ששיעורה כולה כמות שהיא היא לגבוה כולה. ויש עוד לפלפל בזה ואין כאן המקום. ואל תאמר שלפי הדברים הנ"ל הרי שכל דברינו בענין זה נפרכים, שהרי הא ששיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה פוסלים את הקרבן הוא משום שכל השיריים שיעור אחד הם ולא משום שהם בעיקרם עומדים לה'. אולם אין הדברים כן, שאם בעיקרם הם היו לכהנים מתחילת דינם, הרי שלא היה בהם דין זה, שלגבי אכילת הכהנים אין לומר שכל השיריים הם שיעור אחד, ורק לגבי ההקטרה למזבח שהם אשי ה', הרי שלא נאמר בהם חילוק שיעור וכולם דבר אחד הם וכפי שנתבאר בפנים, וזוק'.

המקורית בשעת הבאה. ואף בלחם הפנים כן הוא שדינו כמנחה לעניין חסר, כמבואר בגמ' במנחות (יב ע"ב).

אכילת חזה ושוק בשלמים

וכל האמור לעיל בעניין אכילת קרבנות בהמה אינו אלא בקרבן חטאת ואשם ואכילת בעלים בשלמים, אולם בחלק הכהנים שבקרבן שלמים אין הדבר כן, וכך נאמר לגביהם (ז', כח-לה): "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמִּקְרִיב אֶת זֶבַח שְׁלָמָיו לַה' יָבִיא אֶת קֶרְבָּנוֹ לִיקְנוֹק מִזֶּבַח שְׁלָמָיו: יָדָיו תְּבִיאֶינָה אֶת אֲשֵׁי יְקֹוֹק אֶת הַחֶלֶב עַל הַחֹזֶה יְבִיאֵנוּ אֶת הַחֹזֶה לְהַנִּיף אֹתוֹ תְּנוּפָה לְפָנָי ה': וְהַקֵּטִיר הִפְהֵן אֶת הַחֶלֶב הַמְזֻבָּחַ וְהָיָה הַחֹזֶה וְהָיָה הַחֹזֶה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין תִּתְּנוּ תְּרוּמָה לַכֹּהֵן מִזֶּבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם: וְאֵת שׁוֹק הַיְּמִין תִּתְּנוּ תְּרוּמָה לַכֹּהֵן מִזֶּבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם: הַמִּקְרִיב אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֵת הַחֶלֶב מִבְּנֵי אַהֲרֹן לוֹ תִּהְיֶה שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנְחָה: כִּי אֶת חֹזֶה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה לְקַחְתִּי מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִזֶּבְחֵי שְׁלָמֵיהֶם וְאֶתְּנֶם לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וּלְבָנָיו לְחֶק עֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: זֹאת מִשְׁחַת אַהֲרֹן וּמִשְׁחַת בָּנָיו מֵאֲשֵׁי ה' בְּיוֹם הַקָּרִיב אֹתָם לַכֹּהֵן לַה'. הרי שלגבי חלק הכהנים בשלמים נאמר במפורש שהינם חלק ה', ולכך צריך להניפם, אלא שביום משחת אהרן ובניו (בימי המילואים) נתן הקב"ה מחלקו לכהנים את החזה (ולגבי השוק על אף שבמילואים הוא קרב, מ"מ לדורות נקבע שהוא לכהנים, והוא עצמו יוכיח שממה שהוא קרב במילואים, הרי שבעיקרו הוא לה'), ולכן אך ורק לגבי חלקים אלו מכל קרבנות הבהמה כתוב (פסוק לה) שהם "מֵאֲשֵׁי ה'" וכמו חלק הכהנים במנחות. ויש לציין שדיני אכילת המנחות וחזה ושוק של שלמים נאמרו יחד בפרשת המילואים (י, יב-טו), ונראים הדברים שדין אחד להם וזכיית הכהנים בהם הייתה במילואים, ובכך נקבעה הלכה לדורות.

פירוש הפסוק "זֶה יְהִי לָךְ מִקְדָּשׁ הַקְּדָשִׁים מִן הָאֵשׁ"

אולם נראה לכאורה כי פסוק מפורש סותר את כל דברינו. שהרי כך נאמר בחומש במדבר (י"ח, ט): "זֶה יְהִי לָךְ מִקְדָּשׁ הַקְּדָשִׁים מִן הָאֵשׁ כָּל קֶרְבָּנֶם לְכָל מִנְחָתָם וּלְכָל חֲטָאתָם וּלְכָל אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יִשְׁבִּיבוּ לִי קֶדֶשׁ קְדָשִׁים לָךְ הוּא וּלְבִנְיָךְ". הרי שכל זכיית הכהנים בכל הקרבנות הינה מן האש, בין במנחה, בין חטאת ובין אשם. ולחומר העניין נראה לפרש ע"ד הפשט, שהאמור כאן "מן האש" אין כוונתו כמו "מאשי" האמור בחומש ויקרא, אלא הכוונה היא לפרש באופן כללי את מתנת הכהנים מהקרבנות, וקראה התורה לכל הקרבנות כאן "מן האש", משום שקרבנות הם דברים הקרבים לאשים. ואמנם במדרש חז"ל (ספרי פיסקא קי"ז) דרשו מתיבות "מן האש" שעור העולה לכהנים, והיינו שבמדרש זה תיבות "מן האש" לא נתפרש כהולך על כל הקרבנות אלא על עור העולה בלבד. ולפי מדרש זה הרי שלא קשה כלל על דברינו. (וע' ספרי זוטא שם בדרך אחרת). ואולם בגמ' בקדושין (נב ע"ב) נדרש "מן האש" על כל הקרבנות, ונדרש שם שמתנות הכהנים בקדשים היא משלחן גבוה, ואף חטאת ואשם. אולם הגמ' דורשת שם תיבות אלו ללמד דין אכילת כהנים, ונמצא כי תיבות אלו ללמד הלכה באו ולא להגדיר את

מהות האכילה ועניינה, וצ"ע. וראה עוד דברים (י"ח, א): "לא יהיה לפנהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל, אשי יקוק ונחלתו יאכלון".

קדשי קדשים וקדשים קלים

והנה אף אם לא נקבל את כל דברינו הנ"ל בחילוק שבין מנחה לקדשי קדשים, וכפי פשוטות הכתוב בספר במדבר שכל קדשי הקדשים זכיית הכהנים הוא מאשי ה', אולם זכינו לדין שזה בוודאי הגדרת אכילת מנחה שאכילת הכהנים היא מאשי ה' (ונפ"מ בכך ששיירי המנחות נאכלים מצות ולא חמץ), אלא שלא רק במנחה הדין אלא כל קדשי קדשים כחטאת ואשם אכילת הכהנים היא מאשי ה'. ואוסיף כאן ביאור בדבר הפשוט בעניין החילוק שבין קדשי קדשים לקדשים קלים, אלא שאולי יש בדברי להלן איזה תוספת ביאור בעניין, על כן אמרתי לכתוב עניין זה אולי יהיה בזה איזה תועלת. שיש להבין מהו ענין קדשי קדשים ומהו ענין קדשים קלים, ומהו יסוד החילוק שביניהם. ונראים הדברים, שקדשי קדשים הינם קדשים המיוחדים כולם לה' וקדשים קלים הינם קדשים שיש בהם חלק גבוה וחלק הדיוט. שקרבן שלמים מעיקרו הוא קרבן שבא לשמחה באכילת בשר לפני ה', וכך הוא עיקר עניינו, אלא שהשמחה לפני ה' מתקיימת בהבאת הקרבן והקטרת האימורין וע"י כך אכילת הבשר היא שמחה לפני ה'. ואילו קרבן חטאת ואשם אינם באים בעיקרם לאכילה כלל אלא עיקר ענינם הקרבת קרבן לכפרה, וממילא בדין הוא שהם כולם שייכים לה', אלא שזיכה הקב"ה מחלקו לכהנים - "אשי יקוק ונחלתו יאכלון".

ודבר זה ברור הוא מדברי הספרא (דבורא דחובה פרשה י"א), שלמדים שם לענין מעילה: "מקדשי ה' - המיוחדים לשם יצאו קדשים קלים שאינם לשם" וכו', יעו"ש. הרי שעל אף שבקדשי קדשים יש אכילת כהנים, מ"מ לפני הזריקה הרי הם חשובים מיוחדים לה', ואילו בקדשים קלים, על אף שיש הקטרת אימורין, אינם נחשבים לקדשי ה' ואף האימורין עצמם אלא לאחר זריקת דמים. ויסוד כל קרבנות קדשי קדשים הוא עולה שכולו לה', אלא שאף חטאת ואשם הם כולם לה', והכהנים משלחן גבוה זכו. וענין זה שהכהנים משלחן גבוה זכו עניינו, שמעיקר דינם של החטאת ואשם שהם כולם לה' (ובחטאות הפנימיות שאינם נאכלות הרי שהולכות לשריפה ובכך מתקיים מצוותן לה'), אלא שזיכה הקב"ה לכהנים בחלקו.

ולכך קדשי קדשים נאכלים לפני מן הקלעים, והיינו במקום המיוחד לה' ובמקום המזבח, שהרי אכילת הכהנים היא במקום אכילת המזבח ונעשית במקומו. ומקרא מלא הוא (ויקרא י', יב): וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בנני הנותרים, קחו את המנחה הנותרת מאשי יקוק ואכליה מצות אצל המזבח כי קדש קדשים הוא", הרי שדין האכילה בתוך הקלעים עניינה "אצל המזבח", שכן אכילת הכהנים עומדת כאן במקום אכילת מזבח, וממזבח זכו. ולכך קדשי קדשים נאכלים ליום ולילה בלבד, שהרי דינם כחלק המזבח שכשר עד הבוקר של יום השחיטה, משא"כ קדשים קלים נאכלים לשני ימים, שאין האכילה תלויה בדין ההקטרה. וקדשי קדשים נאכלים לזכרי כהונה לפני מן הקלעים ליום ולילה, שכן אכילתם כעין עבודה היא,

שאכילתם היא במקום אכילת מזבח, ולכן דווקא זכרים הכשרים לעבודה אוכלים ורק במקום הכשר לעבודה. אלא שאין זה עבודה גמורה ובעלי מומין כשרים לאכילה.

ובשחיטת חטאת כתוב בתורה (ויקרא ד', כד): "וְשַחַט אֹתוֹ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשַׁחַט אֶת הָעֹלָה לְפָנַי יִקְוֶן". וכשבאה התורה לפתוח בתורת החטאת הרי שתחילת הדברים הם (ו', יח): "זאת תורת החטאת, בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר תִּשַׁחַט הָעֹלָה תִשַׁחַט הַחֲטָאת לְפָנַי יִקְוֶן קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא".⁴ וכן באשם (ז', א-ב). והנה אין ענין התורה שם בשחיטה, אלא עיקר עניינה הוא מה קרב למזבח ומה נאכל לכהנים, וכמבואר לכל מעיין שם. ומפורשים הדברים כן בתורת השלמים, שלא הוזכר שם ענין שחיטה כלל (שם, יא ואילך; שם, כט ואילך), ומדוע הוזכרה א"כ השחיטה בחטאת ואשם. אלא שבאה התורה להקדים לעניין האכילה בקדשי הקדשים, שמעיקר הדין הרי שחטאת ואשם הם כעולה, ובמקום אשר תשחט העולה ישחטו הם, ולכן מעיקרם הם כולם לה', אלא שזיכה ה' מחלקו לכהנים. ומכיוון שכן - שחטאת ואשם בעיקרם הם לגבוה, הרי שלכן דין אכילתם שונה לגמרי מדין אכילת קדשים קלים, שרק זכר בכהנים אוכל אותם ורק במקום קדוש, כמפורש בתורה שם. והקדימה התורה לפני שפירשה דין אכילתם, לפרש מהות עניין זה מדוע כך דיני אכילתם, משום שבעיקרם הינם כעולה, ובמקום אשר ישחט העולה ישחטו הם.

אלא שעדיין תמוה לי, אכילת חזה ושוק הנאכלים כשאר בשר השלמים בירושלים ונאכלים אף לנשי הכהנים ועבדיהם כמפורש במשנה (זבחים ה', ו-ז), והרי חלק הכהנים בחזה ושוק נתפרש בתורה שהוא מאשי ה' וכפי שהבאנו לעיל, ומעתה מדוע ישתנה דינם להיות כבשר קדשים קלים, ולא כקדשי קדשים. ואפשר, משום שלא הייתה להם שעה אחת שהיו מיוחדים לה', שהרי לפני זריקה אף האימורין אינם מיוחדים לה', שהרי אין מועלים בהם לפני זריקה, ומזבח זוכה בהם ע"י זריקה, ומכיוון שמיד עם הזריקה אין החזה ושוק מיועדים לגבוה אלא לכהנים, הרי שלא הייתה שעה אחת שהיו מיוחדים לה', ולא חל בהם דין קדשי ה' להיות נאכלים לפני מן הקלעים, אלא דינם כשאר קדשים קלים לעניין קדושתם, אלא שנאכלים רק לכהנים וכתרומה, וצ"ע בכל זה.

לאחר כותבי כל זאת, מצאתי שבחלק מעיקרי הדברים כיוונתי לדעת גדול, הלא הוא הרדצ"ה (לעיל הע' 1 עמ' קג - קד), והוא הוסיף שם דברים בהבנת מהות העניין. וכאן אני רואה לנכון לציין, כי התבקשתי מידי הרב ישראל הלפרין נ"י לכתוב מאמר זה סמוך ונראה להוצאת הגיליון לאור (ע"ס הערה שכתבתי באיזה מקום לפני שנים רבות), ולא הספקתי לעיין במפרשים השונים כפי שצריך. על כן יתכן מאד שחלק מההערות ומהתשובות ימצאו בידי המפרשים, ואי"ה עוד חזון למועד לשוב ולדון בהרחבה ובבדיקה מעמיקה. וסמכתי על כך שאין ביהמ"ד בלא חידוש, וסביר להניח כי בדברי יש מן החידוש שלא נמצא בדברי המפרשים.

⁴ ויש בזה דקדוק, שהנה רק בחטאות החיצוניות פירשה התורה ששחיתתם במקום העולה, ואילו בחטאות הפנימיות לא פירשה התורה כן (ראה ד', ד; שם, טו). והיינו שקדושתם של חטאות הפנימיות שהינם קדשי קדשים, אינם צריכים לעולה, שהרי הם כולם לה' ובשרם נשרף. אבל בחטאות החיצוניות שנאכלות, בהם הוצרכה התורה לומר שהינם קדשי קדשים ונשחטים במקום העולה.